

480 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XI. évf. 3. szám – 2004. május-június

Természeti értékeink az EU-ban ● Ünnepi közgyűlés ● Madárbarát kert

Természeti értékeink az EURÓPAI UNIÓBAN

**A KÁRPÁT-MEDENCE
TERMÉSZETI ÉRTÉKEINEK
GAZDAGSÁGA ÉS RÉSZBENI
EGYEDISÉGE SZAKMAI
KÖRÖKBEN JÓL ISMERT.
MI SEM BIZONYÍTJA EZT
JOBBAN, MINT AZ, HOGY
EZT A TÉRSÉGET ÖNÁLLÓ
FLÓRATARTOMÁNYKÉNT –
PANNONICUM – ÍRTÁK LE.**

A Pannon ökorégió területének legnagyobb része Magyarország területére esik, de kis részben a Fertő-tó osztrák oldalára, Szlovákia déli részére, Erdély jelentős területére és Szerbia északi részére is kiterjed.

A Kárpát-medence több klímahatás találkozási területén fekszik. Kelet felől a kontinentális, délről a mediterrán, nyugatról pedig az atlanti hatások érvényesülnek. Jelentős a Kárpátok és az Alpok befolyása is. A változatos klímahatás, talajszerkezet és a vizek gazdagsága (vagy éppen hiánya) rendkívül sokszínű élővilág kialakulását tette lehetővé.

Tovább növelte a változatosságot, hogy a mintegy 10 000 évvel ezelőtti utolsó jégkorszakban az eljegesedés határa a Kárpát-medence peremén húzódott. A jég elől „menekülő” fajok eljutottak térségünkbe és számos hűvös, hideg élőhelyen közülük sok napjainkig is fennmaradt. A jégkorszak után számos délre húzódott faj visszatért a Kárpát-medencébe, így az itt rekedt hidegkedvelők és visszatért melegkedvelők egyszerre gazdagítják állat- és növényvilágunkat.

A természet által meghatározott gazdagságot azonban jelentős mértékben csökkentette és gazdagította is egyúttal az emberi tevékenység. Ezek együttes hatására alakult ki a Kárpát-medence mai természeti képe.

Az Európai Unióban a csatlakozásunk előtt hat – Kontinentális, Mediterrán, Atlantikus, Alpi, Arktikus és Makaronéziai – ökorégió volt, amely belépésünkkel kibővül a Pannon ökorégióval.

Erre az ökorégióra a síkvidéki táj, az erdős-sztepp zóna sajátosságai jellemzők. Nagy számban vannak olyan életközösségei

és olyan fajai e vidéknek, amelyek sehol másutt nem fordulnak elő, csak itt.

Az itt kialakult bennszülött növénytakasulások elsősorban a homoki, a szikes és a dolomit területeken találhatók. Ilyen pl. a budai dolomit-sziklagyep társulás. A bennszülött növénytakasulások gyakran őriznek bennszülött fajokat is, de ezek előfordulhatnak más körülmények között is. A csak nálunk előforduló növényfajok egy része rendkívül ritka, csak egy vagy néhány élőhelyen él. Ilyenek például a magyar méreggyilok, a magyar vadkörte, a bugaci nőszőfű, illetve a tartós szegfű. Vannak azonban olyan bennszülött növényfajaink, amelyek egyáltalán nem tekinthetők ritkának, sőt egyes fajok kifejezetten gyakoriak. Ebbe a csoportba tartozik például a budai nyúlfarkfű, a kései szegfű, vagy a magyar gurgolya.

Magyarországon jelenlegi ismereteink szerint mintegy 42 000 állatfaj fordul elő. Az alacsonyabb rendű fajokról általában sokkal szerényebbek az ismeretek, nemcsak nálunk, hanem Európa többi országában is, ezért többek között nem ismert ezeknek a fajoknak a pontos elterjedési területe sem. Ezért lehetetlen még csak megbecsülni is, hogy mennyi azoknak az állatfajoknak a száma, amelyek nálunk előfordulnak, de a 15 tagállamot számláló Unióban nem. Vannak azonban olyan fajok, amelyekről ennek ellenére tudjuk, hogy belépésünkkel kerülnek az Unió közös természeti kincsei közé. Ilyenek számít több, a laikusok által egyelőre kevésbé ismert gerinctelenfaj, továbbá a tagtársaink körében is jól ismert rákosi vipera is, amelynek megmentésére éppen most nyert az EU LIFE programjától

MADARAK, MADARÁSZOK, MAGYARORSZÁG...

„MI EURÓPAIAK ÚGY KELL TEKINTSÜNK ÖNMAGUNKRA,
MINT EGY ÉS UGYANAZON HAJÓ UTASAIRA”
COMENIUS
(PRAEFATIO AD EUROPEOS,1645)

...mivel gazdagítjuk Európát?

TISZTELT ÜNNEPI KÖZGYŰLÉS, TISZTELT VENDÉGEINK, KEDVES MADÁRBARÁTOK!

A Német Madártani Társaságot 1850-ben alapították. Az immár 153 éves intézmény volt annak idején a világ első ornitológiai társasága. Nagynevű alapítói, Baldamus, Naumann, Homeyer és Brehm vendégei voltak a magyar Petényi Salamon Jánosnak, aki megismertette velük hazánk madártani nevezetességeit. Ezt követően a német tudósok nagy lelkesedéssel publikáltak és propagáltak Magyarországon egyedülálló természeti kincseit – így ezek a hungarikumok már akkor nemzetközi jelentőségűek voltak (igaz, akkoriban csak tudományos körökben). Most ránk hárul a feladat, hogy hazánk ezen nemzeti és európai szintű természeti értékeit társadalmi és politikai szinten is tudatosítsuk. A hungarikum ezentúl természeti és kulturális világörökséget is jelent: a Hortobágy káprázatos madárvilágától és endemikus pásztorkultúrájától kezdve a Bartók és Kodály által összegyűjtött hatalmas népdalkincsünkig. Ezekből a szó szoros értelmében egyetemes, határokat áthidaló jelentőséggel azok a nonverbális elemek bírnak, amelyeket semmilyen nyelvre nem kell lefordítani: a zene és a madárdal. Népszerűség és madárvilágunk páratlan sokszínűsége az, amivel Pannónia földje, Magyarország első helyen gazdagítja Európát.

Peter Berthold alapvető kézikönyve (*Die Brutvögel Mitteleuropas – Bestand und Gefährdung, 1996*) egy egész sor olyan fajt sorol fel, melyek európai állományának ökológiai tartalékbázisa Magyarország. Ez azt jelenti, hogy ezen fajok maradvány populációi a szomszédos országok területén újra és újra hazánk földről „töltődnek fel”. Néhány példa ezek sorából... három úszómadár állományának súlypontja hazánk területén található: kis vöcsök, feketenyakú vöcsök, cigányréce. Akárcsak három gázlómadárnak: nagy kócsag, törpegém, kanalasgém. Úgy szintén három ragadozómadárnak: kerecsensólyom, parlagi sas, kék vércse. Vonatkozik ez három guvatfélére is: pettyes vízcisze, kis vízcisze és törpevízcisze. Akárcsak három szerköfajunkra: kormos, fehérszárnyú és fattyúszerkő. Hazánk a

súlypont-élettere továbbá három partimadárnak: gupilán, széki lile, székicsér. És a példák sorát még tovább folytathatnánk... Még pénzérméinken is találkozhatunk védett madarainkkal, a nagy kócsaggal és a kerecsennel.

Ami az átvonuló fajokat illeti, leghíresebb példánk az évről-évre egyre nagyobb, immár nyolcvanezres daruülegezet a Hortobágyon, amely többek között hozzájárul nagy pusztánk nemzetközi hírnevéhez.

A madarász mindenütt észreveszi a madarakat, még az Országház dísztermében is. Itt láthatjuk Árpád vezért, akit őse-

inkkel együtt a legendás turulmadár vezetett egy évezreddel elélt a Kárpát-medencébe. Schenk Jakab vaskos tanulmányt írt az *Aquila* c. folyóiratban arról a tényről, hogy őseink turulmadara a kerecsensólyom volt. Ez a faj hazánk egyik legféltettebb állatföldrajzi kincse; ezért történelmi és egyúttal aktuális jelkép is ez a turulmadár itt a parlamenti díszteremben: annak idején a turul, tehát a kerecsen vezette népünket Európába, most pedig egy évezred után mi visszük a kerecsensólymot, mint védendő hungarikumot az Európai Közösségbe. Vele együtt védendő sok más unikális faj pannon populációja, életterükkel, a tíz csodás nemzeti parkunkkal együtt. Ezzel is gazdagítjuk Európát, ez az, ami csak itt van; tehát nem üres kézzel jövünk, hanem tele ajándékkal, emelt fővel és nem kéregetőként. Ezt tudják

Brüsszelben és Strassburgban az erre hivatottak, és fontos, hogy hazai politikusaink is lássák, mivel gazdagítjuk Európát.

Ernst Schüz híres kézikönyve, a madárvonulással foglalkozó *Grundriss der Vogelzugkunde* kutatástörténeti fejezetének első mondata így hangzik: „A Herman Ottó által 1893-ban alapított Magyar Ornitológiai Központ az első volt a világon”. Számunkra ez a nemzetközileg méltott történelmi tény kitüntetést, de még inkább kötelességet jelent. Annak idején a Madártani Intézet volt a magyar madarászok szellemi központja, „közös fészke”, manapság ezt a feladatot a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület látja el. A nagy géniusz, Herman Ottó intézetének szellemi örökségét vagyunk hivatottak ápolni és továbbfejleszteni. Feladatunk, hogy újraélesszük a Herman Ottó, Chernel István, Schenk Jakab és Keve András által világhírűvé tett Madártani Intézetet. Ezt – szerintem – az MTA és az MME közös égisze alatt lehetne a legésszerűbben megvalósítani. Intézetünk 100. évfordulóján megkíséreltük az intézet revitalizálását, sajnos a terv akkor kútba esett. Most azonban jobb helyzetben vagyunk, és él még intézetünk kiváló évkönyve, az *Aquila* is – külön köszönet azoknak, akik a sok nehézség ellenére is életben tudták tartani. Köszönet a *Madártávlat* szerkesztőinek önfeláldozó munkájukért, és köszönet a *Természetbúvárnak*, hazánk nívós biológiai-ismeretterjesztő folyóiratának is – kérem Önöket, terjesszék, propagálják a többitel egyetemben ezeket a szó szerint is „élet”-fontosságú folyóiratokat.

Mi madarászok, természetvédők az elmúlt 30 évben sokat erősödünk, de még erősebbé kell válnunk, hogy meg tudjuk győzni a döntéshozókat és a közvéleményt ügyünk fontosságáról. Hiszen napjainkban már nemcsak az egyes ritka fajok védelméről van szó, hanem az általános természetvédelemről, sőt azon túl az egyetemes életvédelemről. Visszatekintve az elmúlt 30 évre, büszkének lehetünk az elért eredményekre. Ma itt az egyedülálló alkalom, hogy az Országházban – és mellékesen mondva a világ egyik legszebb parlamenti dísztermében – mondhatunk köszönetet tagjainknak, egyesületünk helyi csoportjainak lelkes, önfeláldozó és eredményes munkájukért. Nekik is köszönhetjük, hogy lakosságunk és vendégeink még élvezhetik nálunk a pacsirtaszót és a libahúzást, a fülemüle dalát és a darvak vonulását.

Magyarország az Európai Közösségen belül az ökoturizmusban lesz nagyhatalom, a madarászokra tehát fontos feladatok hárulnak. Tanuljunk nyugati szomszédainktól – de csak a jót! Időnként sajnos a rosszat is átvesszük...

Kedves Hölgyeim és Uraim! Bármilyen munkakörben is dolgoznak, vidéken élnek vagy városban, idősek vagy fiatalok, ápolják a természetvédelem ügyét. Ez az ügy nem lehet ma már csupán maréknyi szenvedélytől űzött személy kedvtelése. A természetvédelem nemzeti kötelesség, sőt, ezen túl nemzetközi kötelesség is! A turizmus korszakát éljük, honfitársaink egyre-másra bejárják a Föld távoli tájait, felkeresik a távoli földrészek egzotikus állatait és növényeit. Egyesekben kialakul az a

vélemény, hogy mindenütt szebb, mint otthon. Ez téves nézet! Ismerjék meg jobban hazánk természeti tájait, mert akkor jobban is fogják ezeket szeretni – és ez fordítva is igaz, az ember arra kíváncsi, amihez vonzódik. Ismerjék meg és szeressék hazánk természeti kincseit – legalább annyira, amennyire azt az Önök külföldre szakadt honfitársai szeretik!

Festetics Antal, a Cöttingai Tudományegyetem Vadbiológiai Intézetének tanszékvezető professzora, az MME tiszteletbeli elnöke ünnepi beszéde nyomán; elhangzott a MME 30 éves fennállását ünneplő közgyűlésén az Országházban, 2004. március 13-án.

IGEN TISZTELT ÜNNEPI KÖZGYŰLÉS, KEDVES KOLLÉGÁNŐK ÉS KOLLÉGÁK!

Megtiszteltetés számomra, hogy a Német Madártani Társaság nevében, Festetics kolléga úr közvetítésével, az MME fennállásának 30. évfordulója alkalmából sok szerencsét kívánhatok Önöknek. Sajnálom, hogy személyesen nem vehetek részt ünnepi közgyűlésükön. A magyar és német madarászok közti sokrétű és szívélyes kapcsolat a tudományos madártan német és magyar alapítóinak hagyományán nyugszik. Gratulálok Önöknek a magyar madártani kutatás és madárvédelem terén az elmúlt 30 évben elért eredményekhez úgy hazájukban, mint pedig azon túlmenően, és sok sikert kívánok a jövőbeni munkához.

A madarakon végzett kutatások számtalan eredménnyel járultak hozzá az állatvilág alaposabb megértéséhez, például az etológia, az ökológia és a fiziológia terén. Madaraink minden más állatcsoportnál nagyobb, kimagasló szerepet játszanak a természetvédelemben. Tartós természetvédelem azonban csak akkor valósítható meg, ha alaposan ismerjük a fajok, populációk és életközösségek életkörülményeit. Ezért mindennél jobban nélkülözhetetlen az a követelés, hogy természetvédelmi cselekvéseink tudományos alapokra támaszkodjanak. Ezért van szükség az ennek megfelelő intézményekre.

A Magyar Ornitológiai Központ 1893-ban történt megalapításával Magyarország példamutató lépést tett a madártani kutatás magasszintű művelését illetően.

Az ornitológia azonban napjainkban legalább annyira eleven, mint annak idején; az alapkutatás terén éppen úgy, mint – a rengeteg kihívás folytán – a természetvédelemben. Ezért volna olyan megszívelemző az egykor annyira jelentős Magyar Madártani Intézetnek új erőt adni. A modern ornitológia országhatárokon túlmenő együttműködést kíván, hiszen madaraink nem ismernek államhatárokat. A nemzetközi együttműködés azonban erős nemzeti partnereket kíván.

Szerencse fel!

Prof. Dr. Franz Bairlein
A Német Madártani Társaság elnöke

MME

az Országházban

2004. március 13.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület idén ünnepi megalakulásának harmincadik évfordulóját. Az 1974. január 6-án alakult egyesület az Országház felsőházi üléstermében tartotta ünnepi ülését március 13-án.

A mintegy 300 meghívott méltó környezetben emlékezett meg hazánk egyik legnagyobb természetvédelmi szervezetének sikereiről. A közgyűlésen felszólalt Rakonczay Zoltán, majd Kállay György az egyesület elnökeként a harminc év alatt történeteket idézte fel, Haraszthy László alapító tag az MME szakami tevékenységéről tartott előadást.

Az egyesület jövőjét, stratégiáját, a szervezet természetvédelmi igazgatója, Halmos Gergő mutatta be.

A közgyűlés második részében, az egyesületi kitüntetések átadása után Festetics Antal, majd Láng István tartott nagy érdeklődést kiváltó előadást.

* * *

Az MME elnöksége az ünnepi közgyűlésen az alábbi tagtársainkat tüntette ki:

ÖRÖKÖS TAGOK: Aradi Csaba, Balsay Sándor, Barbácsy Zoltán, Csapó Miklós, Lőrincz István, Nyilas Kálmán, Szitta Tamás

KEVE ANDRÁS-DÍJ: Legány András

PETÉNYI-DÍJ: Báldi András, Csörgő Tibor

CERNEL ISTVÁN-DÍJ: Fenyvesi László, Gyurácz József, Molnár Zoltán, Musicz László, Urbán Sándor

KISKUNSAGI ALAPÍTVÁNY DÍJA: Tajti László

JUBILEUMI ELISMERŐ OKLEVÉL: Bálint György, David Gibbons, Farkas István, Gedeon András, Hajtman Ágnes, Ilosvay György, Márkus Ferenc, Országos Villamostávvezeték Rt., Sallai R. Benedek, Szomor Dezső, Ujhelyi Péter

* * *

Március 15-e alkalmából több természetvédő szakember magas állami elismerésben részesült, az alábbiak szerint: Gyóry Jenő a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt, Muray Róbert a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt, Iványosi Szabó András a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, Schmidt Egon a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje, Láng István a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje a Csillaggal kitüntetést kapta.

A közgyűlés fotóit Imre Tamás készítette.

Rakonczay Zoltán

Kállay György

Haraszthy László

Láng István

Halmos Gergő

Festetics Antal

Védett és kímélendő FUTÓBOGARAK

A hazai természetvédelem kezdetei az 1800-as évek végére nyúlnak vissza, amikor megalkották az új erdőtörvényt, madárvédő társaságok alakultak, és Herman Ottó vezetésével létrejött a Magyar Ornithológiai Központ, a későbbi Madártani Intézet őse. 1939-ben védelem alá helyezték a Debreceni Nagyerdő 31 hektáros részletét, 1950-ben pedig a Bátorligeti Óslápot. Nemzeti parkjaink mára már imponáló méretű sora 1973-ban, a Hortobágyi Nemzeti Park megalakulásával vette kezdetét. 1982-ben állat- és növényfajok sorát nyilvánították védetté, és az egyes fajokhoz eszmei értéket is hozzárendeltek. Az utóbbi évszám azért is fontos, mert védett rovarok (köztük bogarak) ekkor jelentek meg első ízben a törvényben. A 2001-ben megjelent természetvédelmi törvény három futóbogárfajt (beregi futrinka, magyar futrinka és zempléni futrinka) már fokozott védelemben részesített, a védett futóbogárfajok száma pedig 38-ra nőtt. Az eszmei értékek összege is jelentősen megnövekedett, hiszen a magyar futrinka egyetlen példányának elpusztításáért például elméletileg 100 000 forint büntetést kell fizetnie az elkövetőnek. Az eszmei érték a védett fajok esetén 2000, 10 000, illetve 50 000 forint a veszélyeztetettségétől függően. A hazai védett futóbogarak listája megtekinthető a www.madartavlat.hu honlapon.

A NAGYTESTŰ FUTRINKÁK

A fokozottan védett fajok mindegyikét, illetve a védett fajok zömét a nagytüstű futrinkák (*Carabus*-fajok) alkotják. E csoportnak kivétel nélkül minden hazai faja (szám szerint 27) törvényes oltalom alatt áll. Habár több közülük egyáltalán nem ritka, testnagyságuk, szépségük folytán a bogárgyűjtők kedvenceinek számítanak, éppen ezért indokolt az első pillantásra talán

szigorúnak vagy túlzónak látszó védelem. A hazai futrinkák többsége a fás vegetációhoz kötődik és nedvességkedvelő. Hártys szárnyuk két fajt leszámítva csökevényes, így röpképtelenek. Ragadozók, általában éjszaka vadásznak csigákból, férgékből, rovarokból álló zsákmányukra, nappal kövek, fadarabok alatt húzódnak meg. Sajátos védekezési stratégiájuk, hogy potrohvégtükből maró hatású és riasztó szagú váladékot, metakrilsavat lövellnek finom permet formájában a támadóra. Az erős sav az ember szemébe kerülve szinte elviselhetetlen csípő érzést okoz, de szerencsére nem okoz maradandó károsodást.

gyakori fajok a bőrfutrinka, melynek nősténye olykor a 42 mm-es testnagyságot is eléri. A valamivel kisebb hímekek első lábuk kiszélesedett ízeiről könnyű felismerni (ez a sajátosság egyébként a csoport minden tagjára, sőt általánosságban minden futóbogárra igaz). A bőrfutrinka hazánkban a domb- és hegyvidéken mindenütt, a síkvidéken helyenként elterjedt. Erdőkben, erdőszéleken, ligetekben, sőt olykor nádasokban is felbukkan, de meleg nyárvégi estéken olykor a kertés házakba is besétál, hogy a lámpafényre sereglő rovarokból lakmározhasson. A szintén igen gyakori mezei futrinka elsősorban a vízparti fűzesek, nedves rétek lakója. A kifejlett bogarak (imágók) telelnak át, ilyenkor néha nagy számban gyűlnak össze a kidőlt fák laza, korhadó kérge alatt. Egyes példányaik hártys szárnya fejlett, és jól repülnek, másoké részben vagy teljesen elcsökevényesedett.

A *Carabus*-fajok röpképtelenségük, ezáltal korlátozott vándorlási képességük miatt fokozott hajlamot mutatnak a földrajzi alfajok képzésére. Az alfajoknak általában jól körülhatárolható elterjedési területük van, ezen belül az egyes példányok hasonló megjelenést mutatnak. A különböző áréakhoz tartozó alfajok morfológiailag többé-kevésbé erősen különböznek egymástól. E különbségek értékelésében, ezáltal az alfajok számának

Dunántúli vízfutrinka

Magyar futrinka

Sokszínű futrinka

© SZERÉNYI GÁBOR

megítélésében az egyes szakemberek véleménye annyira eltérő, hogy a *Carabus*-fajokra vonatkozó irodalomban szinte alig akad két azonos felfogású munka. A változó futrinkának hazánkban számos alfaja él. A Budai-hegységben és a Plisben tenyésző populációkat a közepesen erős szárnyfedőmintázat és a rendkívül változatos fémszínek (kék, zöld, rézvörös, aranyos, feketés) jellemzik. A mecseki példányok szintén változatos színűek, emellett azonban szárnyfedőjük kiemelkedései sokkal erőteljesebbek az előző alfajénál. A Mátrában, Bükkben és Aggteleki-karszton élő egyedek kékesfeketék, szárnyfedőiken pedig szinte semmiféle mintázat nem található, így a felületet szemlélő könnyen összetévesztheti őket a kék futrinkával.

A legszínpompásabb hazai futrinkafaj kétségtelenül a nyugati határszél erdeiben élő aranyos futrinka vagy feketebordás aranyfutrinka. Az olykor nappal is mozgó bogár ékszerként csillog meg a hajnali napfény első sugaraiiban. A Kárpátok fenyveseiben messze elterjedt fajnak Magyarországon csak a Kőszegi-hegység az egyetlen biztos lelőhelye. A bronzfényű, sajátos megjelenésű alhavas futrinka nálunk szintén csak a Kőszegi-hegység zárt erdeiben honos (az itt említett két fajt a 23. oldalon színes festményeken is bemutatjuk – *a szerk.*). A fokozottan védett magyar futrinka a fajok többségétől eltérően szénfekete, szárnyfedőit 3 sor lapos gödröcske díszíti. Hazai elterjedési területe egymással össze nem függő foltokból áll, megtalálható a Budai-hegység és a Déli-Bakony sziklagyepjeiben, valamint az Alföld homokpusztáin. Szárazságtűrő, nem kötődik a fás társulásokhoz sem. Élőhelyeinek sérülékenysége és populációjának kis mérete miatt erősen veszélyeztetett.

KIPUSZTULNAK HITT FAJOK

A kipusztulás tényét a rovarok körében szinte lehetetlenség perdöntő módon igazolni, esetükben sokkal inkább helyénvaló a „hosszú ideje nem észlelték” kifejezés használata. Az 1990-ben megjelent magyarországi Vörös Könyv a benne szereplő 16 futóbogár közül hetet tárgyal eltűnt fajként, mivel ezeket 50 éve senki sem látta. Az utóbbi években azonban örvendetes módon két faj újból előkerült, így a „kipusztult fajok listája” kettővel csökkent. A szentendrei változófutrinkának erős populáció élnek Budapest határában és a Pesti-síkság több pontján. Úgyszintén nem tűnt el a Steven-turzásfutó sem, és időközben az ország számos helyén kimutatták a jelenlétét.

A smaragd bábrabló utolsó példányai az 1930-as években kerültek elő Mosonmagyaróvár környékén, amíg 20 évvel korábban a Vértes-hegységben figyelték meg. Bár egyes gyűjtők olykor azóta is említést tesznek az Észak-, illetve Nyugat-

© SUHAYDA LÁSZLÓ

Ha napos nyári időben az alföldi homokbuckásokat járjuk, szinte biztosan megpillanthatjuk az öves homokfutrinkát (*Cicindela hybrida*), rovarvilágunk félelmetes ragadozóját. A hatalmas rágóval felfegyverzett és gyors mozgású homokfutrinkák szépségük és különleges életmódjuk miatt egyaránt kíméletet érdemelnek, annak ellenére, hogy nyolc hazai fajuk közül jelenleg egy sem áll törvényes védelem alatt.

Európában honos, de ott is ritka faj hazai felbukkanásáról, újabb bizonyító példányok és hitelt érdemlő leírások híján a smaragd bábrabló magyarországi kipusztulása nem cáfolható. Hasonló a helyzet az alig 2 mm-es testméretű, halványzárba színű budai fűgefutoncs esetében, mely bennszülött faj. Az apró élőlényt a mintaszerű preparálásáról és szenvedélyes bogárostálásáról híres Diener Hugó fedezte föl és gyűjtötte be viszonylag nagy példányszámban a múlt század első évtizedeiben Lágymányos, illetve Kelenföld területén. A bogár élőhelyét, a keserűs nedves réteket és mocsarakat azóta teljesen felszámolták, beépítették, így egy újabb lelet megtalálásának kicsi az esélye. A budai laposfutónak és a pannon laposfutónak mindössze egy-egy példánya ismert a Budai-hegységből, illetve a Börzsönyből. Az alföldi turjánosokból előkerült szomorú búzfutónak csak négy hiteles bizonyító példányát őrzi a Magyar Természettudományi Múzeum. Habár a három utóbbi bogár élőhelyei legalább részben máig fennmaradtak, azóta sem észlelték őket, így e fajokat is az eltűntek között kell nyilvántartani.

Szél Győző

Vándor futrinka

© HARASZTHY LÁSZLÓ

Az Ócsai Madárvárta 10 éve

ÉPPEEN 10 ÉVÉ KÖZÖLT CIKKET A MADÁRTÁVLAT AZ ÓCSAI MADÁRVÁRTÁRÓL. EZÜTTAL A RÉGI ÍRÁS ÚJRAKÖZLÉSE MELLETT ÁTTEKINTJÜK, HOL TART NAPJAINKBAN E KUTATÓBÁZIS FEJLESZTÉSE.

© FORRÁSY CSABA (HÁTTÉR)

© CSÖRGŐ TIBOR

Az Ócsai Tájvédelmi Körzet a Duna-Tisza közén elterülő hajdani lápvilág egyik utolsó, egyben legnagyobb, közel 4 ezer hektáros maradványa. E terület északi részén 1983 óta madárgyűrűző és vonuláskutató tábor működik. Az első évtől folyamatosan fejlesztjük a létesítményt, így ma már egyebek között több épületünk, kutunk, elektromos áramunk, több csónakunk van. Ez lehetővé teszi, hogy a kezdeti 120 nap helyett ma már egész évben dolgozni tudjunk.

Tevékenységünk három fő iránya a kutatás, az ismeretterjesztés és a természetvédelem.

A táborban folyó kutatómunka alapja a madarak befogása, jelölése és a biometriai adatfelvételezés. A munkát olyan munkatársainkkal végezzük, akiknek többsége itt ismerkedett meg ezzel a tevékenységgel. A szakmai munka irányítását 15, gyűrűzővizsgálóval rendelkező gyűrűzésvezető felváltva végzi, alkalmanként párhuzamosan több ponton is. A tábor kezdetétől 1993 végéig 140 faj közel 100 ezer példányát jelöltük, és mintegy 40 ezer gyűrűs madarat fogtunk vissza.

A tájvédelmi körzet növényzete igen változatos. Hálóállást alakítottunk ki 2400 m-en úgy, hogy az összes növénytársulásból foghassunk be madarakat. A befogott madárra egyedi sorszámmal ellátott alumíniumgyűrűt teszünk. Megállapítjuk faját, korát, ivarát, a bőre alatt felhalmozott zsír mennyiségét, valamint lemérjük tömegét. Ezután felvesszük fontosabb testméreteit. Ha vedlik, arról is pontos felmérést készítünk. Az adatok felvétele után a madarat szabadon engedjük.

Kutatásaink célja a madarak nyomon követése teljes életük során, valamint vonulási útvonalaik és telelőterületeik azonosítása. A visszafogások alapján megállapítható a populációk korcsoport-összetétele, s az egyes madárfajok átlagos élet-

kora, jellemző területhűsége. Mivel hálóink kezdetől fogva azonos helyeken állnak, pontos képet kaphatunk arról, hogy az évek során hogyan változik az egyes növénytársulásokban élő madarak mennyisége és fajösszetétele, s ennek segítségével az egyes fajok élőhelyigényének ismeretében következtethetünk a terület növényzetének időbeli változásaira.

Táborunk fontos feladata az ismeretterjesztés. Egy év alatt 700-800 látogató keresi fel a tábor: iskolai és kiránduló csoportok és az MME keretén belül működő Madarászuli csoportjai. A látogatók túlnyomó többsége általános és középiskolás, akiknek személyiségformálásában fontos helyet kell kapnia a természet- és környezetvédelemnek. A táborba látogatók megismerkedhetnek a madártani kutatások és a természetvédelem modern módszereivel.

A védett területen eltöltött hosszú idő lehetőséget nyújt arra, hogy részt vegyünk a terület őrzésében, a kártételek megakadályozásában, vagy ha már bekövetkeztek, helyreállításában. A területkezelők irányításával több helyen végeztünk földmunkákat a víz elfolyásának megakadályozására. Ezzel biztosítottuk az egyenletes vízborítást, ami a láp életének alapfeltétele.

A területen több fészekkosarat és különböző méretű mesterséges odúkat helyeztünk el, ezzel is elősegítve a madarak megtelepedését. (*Madártávlát*, 1994. május)

* * *

A fejlesztés az utóbbi 10 évben sem állt meg, sőt nagy lendülettel folytatódott. Munkánkat fontosnak ítélt szponzoraink hathatós segítségével 2000-2002 között saját telken felépítettünk egy házat, ami a gondnoki lakás mellett 5 vendégszobát,

egy negyvenfős előadótermet és egy dolgozószobát foglal magában. Tevékenységünk három fő iránya változatlan: kutatás, ismeretterjesztés és aktív természetvédelem.

Az adatgyűjtésben a prioritás természetesen még mindig a madaraké. 2003-ig 155 faj több mint 215 ezer egyedet fogtunk be, és mintegy 80 ezer visszafogásunk volt. Több, a hazai madárfaunára új, vagy nagyon ritka faj jelenlétét bizonyítottuk. A kutatási tevékenységet a madarakon túl kiterjesztettük egyéb állatcsoportokra, sőt a növényvilágra is. Magyar és idegen nyelvű publikációink száma 58, hazai és külföldi konferenciák absztraktjai és posztereinek száma 45. Az itt végzett vizsgálatokból 20 diakköri és 19 szakdolgozat született.

Az ismeretterjesztésnek új lendületet adott az új épület, mert amellett, hogy itt vetített diaképes előadásokat tudunk tartani nagyobb létszámú csoportoknak is, kisebb csoportok több napra is bekapcsolódhatnak a munkánkba.

© CSÖRGŐ TIBOR

A ház a Tájvédelmi Körzet északi részének egyetlen bejáratánál van, így a terület őrzésében eddig is meglevő szerepünk tovább nőtt. 2000-ben elkezdtük az északi rész rekonstrukciós munkáit, 2003-ban elvégeztük a terület flóraidegen flórájának feltérképezését. A feladatok nem lettek kisebbek, ugyanakkor az aktívan dolgozó, a munkákban tevékenyen résztvevők száma csökkent. Ezért most is megragadom az alkalmat, hogy a Madárvártára hívjak mindenkit, aki az élővilág megismerése és védelme érdekében tenni akar vala-

mit. Telefonon érdeklődni a következő telefonszámokon lehet: 06/302-100-174, ill. 06/1-209-055/286 mellék.

A www.ocsaimadarvarta.hu honlapon további részletes információk találhatók az Ócsai Madárvárta életéről, eredményeiről és támogatóiról.

Csörgő Tibor

Ugyancsak a Madártávlát 1994. májusi számában adtunk hírt arról, hogy a Radetzky Jenő tanár úr halálát követő második évben újrakezdődött a munka az agárdi Chernel István Madárvártán. Ezen az oktatóhelyen jelenleg is zajlanak a szükséges felújítások, amelyek végétével egy későbbi lapszámunkban olvasóinkat tájékoztatjuk eme bázis munkájáról is.

Egy ritka megkerülés

Egy 2003. szeptember 13-án, az Ócsai Madárvártán megjelölt kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) tetemét találták meg Portugália déli partvidékén, ez év március 1-én. Ez a megkerülési adat a közel 100 éves hazai madárgyűrűzési adatbázisban jelenleg a negyedik külföldi vonatkozású ismert megkerülése a madárfajnak.

A korábbiak közül kettő Oroszországban (1961) és Észtországban (1983) jelölt fióka, amelyek Magyarországon kerültek meg, egy pedig Komárom-Esztergom megyében jelölt (1990) madár volt, amelyik 17 nap múlva Dél-Franciaországban került meg, 1359 km-re a gyűrűzés helyétől. Az egyik hazai megkerülés Radetzky Jenő nevéhez fűződik, aki a Velencei-tó és élővilágának neves ismerője és az agárdi Madárvárta megteremtője volt.

1974 óta hazánkban valamivel több, mint ötezer kormos légykapót jelöltek meg, a legtöbbet – az összes mennyiség egy harmadát – éppen az Ócsai Madárvártán. Az eddig megjelölt kormos légykapók 80 százalékát az őszi vonulás alatt (augusztus - szeptember) sikerült befogni, ám ez elsősorban annak köszönhető, hogy a legtöbb hazai madárgyűrűző tábor éppen ebben az időszakban működik, és csak részben tükrözi a költő és az átvonuló madarak arányát. Magyarországon a legkorábban megfogott példány március 31-én, a legkésőbbi pedig október 20-án került hálóra.

A változatos típusú erdei élőhelyeket benépesítő kormos légykapó elterjedési területe Nyugat-Szibériától Észak- és Közép-Európán át Burgundiáig folytonos, Délnyugat-Európában és a Brit-szigeteken elszórt állományai vannak. Elterjedésének déli határa nagyjából a Kárpát-medence magasságában húzódik.

A kormos légykapó nagy számban vonul Európa-szerte, leginkább délnyugati irányban, az Ibériai-félsziget felé, ahol a Gibraltári-szoroson keresztül éri el Afrikát. Telelőterülete Nyugat-Afrika szavannai övezete, elsősorban a Guineai-öböl partvidékén. A hazai megkerülések, bár számuk elenyésző, szépen jelzik a vonulásuk irányát.

Karcza Zsolt

UNIÓBAN A TERMÉSZETTEL?

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) felhívja a Kormányt, a kormányzati szerveket és a társadalom figyelmét Magyarország Natura 2000 területekkel kapcsolatos kötelezettségeiből adódó feladataira és felelősségére. Május 1-jétől a hazai természeti értékek az Európai Uniót is gyarapítják, ennél fogva életbe lépnek azok a kötelezettségek, amelyek az EU tagállamaiban is érvényesek.

Most már nem a felkészülésre, hanem Magyarország természetvédelmi érdekeinek érvényesítésére és az értékeinek megóvására kell koncentrálnunk! Ahogy azt a luxemburgi székhelyű Európai Bíróság több ítéletében is kifejtette, a természeti értékek megóvása nem korlátozódik a védett területekre: ennek érdekében minden uniós védelmet érdemlő faj, élőhely és táj értékeinek megőrzését biztosítani kell. Az uniós jelentőségű természeti értékekre negatív hatással bíró fejlesztések nem engedhetők meg. Ugyanakkor a Natura 2000 hálózat lehetővé teszi, hogy a helyi lakosság számára kedvező, a táji adottságokkal harmonizáló fejlesztéseket valósítsanak meg.

Az MME közel 9 ezer tagja és sok százezer természetbarát elvárja a felelős döntéshozóktól, hogy biztosítsák az Európai Unió tagságunk során a természeti értékeink fennmaradást, gyarapodását, amely saját érdekünk is, nem csak az EU által szigorúan számon kért kötelezettsége hazánknak!

Négy legfontosabb teendő:

A Natura 2000 területek kijelölése

1. Natura 2000 hálózat kijelölése kizárólag tudományos és természetvédelmi megfontolások alapján történhet. A nem megfelelően kijelölt hálózat kijavítását több esetben az Európai Bíróság kényszerítette ki a tagállamoktól (lásd Hollandia esetét), súlyos pénzbüntetések mellett.

Tájékoztatás

2. A kijelölt területek hatóságait, lakosságát széleskörűen tájékoztatni kell a kijelöléssel járó lehetőségekről, előnyökről, kötelezettségekről. A tájékoztatás folyamatában meg kell teremteni a civil és a közigazgatási szervezetek együttműködési kereteit.

EU és hazai forrásokkal a Natura 2000 értékei

3. El kell kerülni minden potenciális Natura 2000 terület épségét veszélyeztető terv, program, illetve projekt megvalósítását. A 92/43/EEC irányelv 6. cikke szerinti vizsgálatok és lehetséges megelőző, biztosító, kárpótló intézkedések kereteit ki kell alakítani. A Natura 2000 hálózat épségét sem infrastrukturális, sem vízügyi, sem más beruházás nem veszélyeztetheti, ez érvényes a kijelölt és a kijelölésre tervezett területekre is.

EU források a Natura 2000 területekre

4. A Natura 2000 területek hálózata és a Nemzeti Ökológiai Hálózat egy egységes, összefüggő, koherens rendszert kell hogy alkosson. Mindkét hálózat megőrzése, illetve fejlesztése

érdekeiben biztosítani kell a lehetséges EU források felhasználásának garanciáit. Az EU több pénzalapja is csak abban az esetben fizet az adott országnak, ha a Natura 2000 hálózat területeinek megfelelő kijelölésre megtörtént.

(További információk: Halmos Gergő: 06/203-313-545, Szilvácsku Zsolt: 06/309-593-114)

25 ÉVES A MADÁRVÉDELMI IRÁNYELV

1979. április 2-án, 25 éve lépett életbe az EU Madárvédelmi Irányelve. A Madárvédelmi Irányelv célja az összes vadon élő madár védelme az Európai Unióban. Az irányelv foglalkozik védelmükkel, kezelésükkel, szabályzásukkal és hasznosításukkal. Vonatkozik a madarakra, fészkeikre, tojásaikra és élőhelyeikre.

Az irányelv két fő részre osztható: élőhelyvédelem és fajvédelem. A tagállamoktól elvárja a vadon élő madarak védelméhez megfelelő élőhelyek sokféleségének és nagyságának fenntartását, kezelését és helyreállítását.

A különösen ritka és veszélyeztetett fajok esetében ennek ki kell terjednie a következőkre:

- védett területek létrehozása, beleértve a Különleges Madárvédelmi Területeket
 - az élőhelyek megfelelő fenntartása és kezelése a védett és nem védett területeken egyaránt
 - elpusztított élőhelyek helyreállítása, ill. új élőhelyek létrehozása
- Általánosságban az irányelv előírja a tagállamoknak, hogy megtiltsák:
- a természetben vadon előforduló madarak szándékos elpusztítását vagy befogását
 - fészkek vagy tojások elpusztítását
 - a tojások begyűjtését és birtoklását
 - a madarak tartását és zavarását elsősorban a költési időszakban
- Ez alól kivételt képezhet bizonyos fajok vadászatának engedélyezése, illetve más meghatározott társadalmi érdekek védelme. Az irányelvet 5 melléklet kíséri, amelyek felsorolják
1. azokat a fajokat, amelyek védelmére Különleges Madárvédelmi Területeket kell kijelölni
 2. azokat a fajokat, amelyek az egész EU-ban vagy bizonyos tagállamokban vadászhatóak
 3. azokat a fajokat, amelyek kereskedelme nem esik korlátozás alá, vagy külön eljárás keretében engedélyezhető a tagállamoknak
 4. a tiltott vadászati módszereket, valamint a vadászat során tiltott közlekedési eszközöket
 5. a kiemelt kutatási témákat

A javasolt területek kiválasztásában és a hálózat felállításához szükséges elemzés elkészítésében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) egy Phare projekt keretében vett részt. A területek kiválasztásánál az eddig leírt legátfogóbb kiválasztási elvet, a BirdLife International Fontos Madárélőhelyek (Important Bird Area – IBA) C kritériumrendszerét vettük alapul, amelyet az Európai Bíróság több döntésében tudományos alapnak tekintett a kijelölés tekintetében.

MEGALKULT A MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET KÖRNYEZETI NEVELÉSI SZAKOSZTÁLYA

Az egyesület életében a szemléletformálás már a kezdetektől fontos szerepet kapott. Több felmérés is azt jelezte, hogy sokan ezt a területet tartják a legfontosabbnak az MME működésén belül. A Szakosztály megalakítására azért volt szükség, hogy az egyesület hatékonyabban végezhesse ezt a munkát.

Az alakuló ülésen megválasztásra kerültek a tisztségviselők is:

Zsoldos Árpád – elnök

Fogarasi Péter – elnökségi tag

Orbán Zoltán – elnökségi tag

Radnay Péter – elnökségi tag

A szakosztály szeretettel vár minden érdeklődőt, aki szeretne bekapcsolódni az MME szemléletformáló tevékenységébe, szeretné segíteni annak hatékonyságát. Az egyesület alapszabálya értelmében bármely MME-szakosztály tagja csak egyesületi tagsággal rendelkező személy lehet.

KITÜNTETÉSEK A FÖLD NAPJÁN

2004. április 22-én Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter az MTA dísztermében immár hagyományossá vált, látványos műsorral egybekötött ünnepségen Pro Natura-díjat, Pro Natura-emlékplakettet, és miniszteri elismerő oklevelet adott át a természetvédelem területén kiemelkedő teljesítményt nyújtó szakembereknek. Pro Natura-díjat kaptak: Aradi Csaba, Bozsóné Margóczy Katalin, Dosztányi Imre, a Hortobágyi Természetvédelmi Kutatótábor és Kalotás Zsolt. Pro Natura-emlékplakettet kaptak: Agárdy Sándor, Barcza Gábor, Becsei Ferenc, a Budapesti Denevérvédelmi Csoport, Harka Ákos, Horváth Ildikó, Ilosvay György, Puky Miklós, Tölgyesi István, Vajda Zoltán. Miniszteri elismerő oklevelet kaptak: Ács Lászlóné, Barta Jánosné, Borián György, Gyöngyössy Péter, Hídvégi Péter, Horváth Gyula János, Megyer Csaba, Staudinger István, Tallói Béla és Weisz Zoltán.

PETÍCIÓ AZ OLASZ VADÁSZATI TÖRVÉNYEK MÓDOSÍTÁSA ELLEN

A LIPU (a BirdLife olaszországi partnerszervezete) 100 000 aláírás összegyűjtését tűzte ki célul az olasz vadászati törvények gyengítésére irányuló törekvések ellen. Az olasz kormány 15 javaslatot tett, a vadászati idények meghosszabbításától, bizonyos bűncselekmények – mint pl. a ragadozómadarak lelövése – törvényessé tételéig. Ezek a változtatások ellentétesek az Európai Unió Madárvédelmi Irányelvével, az irányelv életbe lépésének 25. évfordulóján! 1998-ban a BirdLife francia tagszervezete az LPO 2.2 millió aláírást gyűjtött Európa-szerte a hosszú francia vadászati idény ellen. 2002 júliusában a francia

kormány új törvényt hozott, ami a vadászati idényeket úgy határozza meg, hogy azok ne fedjenek át lényegesen egyik faj tavaszi vonulási, illetve költési időszakával sem. A LIPU petícióját a vadászati idény kezdetén, szeptemberben eljuttatja Silvio Berlusconi miniszterelnökhez, Alemanno agrárminiszterhez és Ciampi államfőhöz. Hazánk és egész Európa madarainak jelentős része vonul át ill. teleg Olaszországban. Fontos, hogy Olaszországban a vadászati nyomás ne növekedjen, hanem csökkenjen! Egy aláírással Ön is segíthet! További információért forduljon egyesületünkhöz.

PALKÓ SÁNDOR EMLÉKTÚRA

2004. július 25-én Palkó Sándor emlékére ismét túrázni hívunk minden érdeklődőt, ezúttal a Vindornyaszőllős-Kovácsi hegy útvonalra. A túra után avatjuk fel Fenékpusztán a tiszteletére készített kopjafát. Aki ennek költségéhez szeretne hozzájárulni, az a 11749008-20029793 MME ZH csoport számlára teheti meg „Kopjafa” jelleggel. További információ kérhető a Zalai HC vezetőjétől a 06/309-896-823 telefonszámon.

BIRDLIFE VILÁGKONFERENCIA DURBANBAN

A BirdLife South Africa szervezésében a durbani konferencia központban került sor a világszervezet négy-ötévente esedékes világkonferenciájára, melyen 98 ország 312 küldöttje vett részt. A BirdLife világkonferencián a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet Madas Katalin képviselte.

A madarak és a természet napjainkban zajló példa nélkül álló pusztulását főként az emberi tevékenység okozza. Ez nemcsak globális szinten fenyegeti pusztulással a vadon élő állatokat és természetes élőhelyüket, hanem az emberiségre és annak létfeltételeire is komoly veszélyt jelent, mivel az ökoszisztéma a jövőben nem képes azokat a javakat és feltételeket biztosítani, melyektől mindannyian függünk.

A „Tegyük képessé az embereket a változtatásra” program lehetőség a BirdLife-partnerek és a velük együttműködők számára, hogy közösen megvitassák és megfontolják ezeket a témákat. A BirdLife hálózat több mint 100 országra terjed ki és körülbelül 10 millió támogatója van, akik szenvedélyesen védik a madarakat és a vadon élő egyéb állatfajokat is. Még több millióan vannak, akiket érdekelne bolygónk jövője, ha többet tudnának a biodiverzitás csökkenéséről és saját tevékenységük következményeiről. Ezen találkozó célja volt, hogy megossza ezt a tudást, gondolatokat és tapasztalatokat a partnerekkel, és fokozza együttes tevékenységünk hatását, aminek célja megfelelni a globális természetvédelem kihívásainak.

Énekelnek, de kinek?

Mához egy hétre májusra fordítjuk a naptárt, és az Európai Unió tagjai leszünk. Régóta várt jelentős lépés, de számomra a május első napjai más szempontból is fontosak. Nem csak idén, minden évben. Ekkor érkeznek madaraink sereghajtói: újra felhangzik a sárgarigó flótája, dalolnak a karvalyposzáták, s ha szerencsém lesz, idén is hallhatom egy-egy átvonuló nagy fülemüle csattogását. Az immár teljessé váló kórust – mintegy ráadás-ként – a szintén későn érkező gyurgyalagok „prü-prü”-je festi alá.

Szeretem a madárdalt. Április elején síppal bírom szólásra a frissen érkezett, fáradt fülemülét; májusban mindig ellátogatok a Margit-szigetre gezét hallgatni; felkapom a fejem, ha a magas tetők tv-antennájáról megszólal a házi rozsdafarkú kicsit reszelős, mégis oly kedves csicsergése, és soha nem mulasztom el azt sem, hogy meghallgassam mindazt, amit az eresz szélén üldögélő kanveréb csiripel önfeledten a világba.

Amióta egyesületünk megalakult, egyre többen érdeklődnek a madárvilág iránt. Ötven évvel ezelőtt az emberek csodálkozva (olykor gyanakodva) néztek rám, ha távcsővel a nyakamban felbukkantam az erdőszélen vagy a vízparton. Ma már – különösen hétfvégeken – megszokott látvány a halastavaknál vagy a Dunakanyarban a teleszkópokkal a víz felé kémlelő tucatnyi madarász. A baj csak az, hogy még mindig kevesen vannak, az utánpótlás pedig kis számban jelentkezik. Évtizedek óta tartok író-olvasó találkozót, amelyekre tavasszal gyakran viszek magammal kazettát is, rajta a legszebb, de egyben legközönségesebb madárenekekkel. Olyan hangokkal, amelyeket ha nem is mindenkinek, de a többségnek ismernie kellene. Ez is hozzátartozik (hozzátartozhatna) az általános műveltséghez. Sajnos nem így van... A teremben hangosan trillázik a mezei pacsirta hangja; egy olyan madaré, amelyet a faluban Zsuzsánna napjától egészen a nyár derekáig napon-ta hallanak a gyerekek. Mégse jelentkezik senki, amikor a szokásos kérdést felteszem: „melyik madár éneke hallható a kazettán?”. Hallják a madarat iskolába menet, onnét hazafelé is, csak éppen nem figyelnek rá. Egyik fülükön be, a másikon ki... Tavaly a Margit-szigeten éppen egy különösen jó hangú gezét hallgattam, amikor észrevettem, hogy egy fiatalember szintén megáll, és nekem úgy tűnt, hogy ő is a lombok között bujkáló madárra figyel. Rokonlélek – gondoltam – és feléje indultam, de meg is fordultam nyomban, amikor megláttam a fülhallgatót és a vezetéket, amely a zsebemben tartott magnóhoz vezetett.

Az elmúlt években több ezer gyerekekkel találkoztam, de alig néhány akadt, akin látszott az igazi érdeklődés a madarak (és általában a természet) iránt. Biztosan tanulják, mégis problémát jelent számukra akár a kétéltű fogalma, akár a pókok és rovarok közti különbség, legutóbb pedig valaki kullancsot akart mutatni nekem, és amikor az üveget kinyitotta, egy kis cincér mászott ki abból. Azon már meg sem lepődtem, amikor felnőttek meséltek a fűben szaladgáló sárgarigókról. Hiszen a sárga billegető, különösen a hím, kétségkívül gyönyörű sárga, de ilyen alapon – gondoltam később – sokan talán a citromsármányt is sárgarigónak vélik.

Környezetünk, az élő természet rohamosan pusztul. Irtjuk az erdőket, szennyezzük a vizeket, a talajt, a levegőt, és sajnos csak nagyon kevés olyan ember akad, mint akik a Zengőt, legalábbis egyelőre megmentették a fejszéktől és motoros fűrészeketől. Közömbösen megyünk el a pusztítás mellett, és bár a madarak még énekelnek, csak nagyon kevesen halljuk meg őket. Kár, igen nagy kár, hogy ez így van.

Budapest, 2004. április 24-én

Wag
Schmidt Egon

Madáritató

© KALOTÁS ZSOLT

A kert nagy madárgyülekező helye, vonzereje lehet a jól elkészített itató. Főleg a meleg, száraz nyári hónapokban van nagy jelentősége, de a madarak egész évben szívesen használják. Különösen szeretnek benne fürödni a rigók, a vörösbegyek, a kék cinegék. Itatóról lévén szó, ha nincs állandó átfolyása a medencének, nem szabad megfélekezni a vízcseréről. A másik lényeges szempont, hogy védett, de mégis jól megfigyelhető helyen legyen.

Fontos, hogy a fürdő madarak is belássák a terepet, de egy biztonságos bokor se legyen messze, mert ázott tollal nem repülnek olyan jól. E bokor hiányában a macskák szomorú pusztítást végeznének. Az itató megformálásába sok fantáziát lehet belevinni, s minél természetesebb, annál szebb, de a madaraknak is kedvezőbb lesz. Erre a célra a patakkövek, a sóderágy, az esetleg betelepített vízi növények nagyon megfelelőek. Lényeges, hogy az itató fokozatosan mélyüljön. A közepére, ahol már a madárnak túl mély lenne, tegyünk egy lapos követ, ahol megállhatnak, leszállhatnak. A madarak fürdési igényét olyankor is tapasztalhatjuk, amikor szórófejjel locsolunk.

© NOVAK LÁSZLÓ

© KALOTÁS ZSOLT

Ilyenkor a rigók, vörösbegyek átátszaladoznak az esőcseppszerű vízpermet alatt. Utána borzasra rázzák magukat, majd a felfrissült tollazatot eligazgatják.

Itatásra az esővíz is megfelel, csak ne a vízgyűjtő hordót, kádát tekintsük itatónak. Az ilyen nagy, mély vízfelület sokszor becsapja a madarakat, s rászállva vesztüket okozhatja. A ragadozóval, macskával való konfliktust elkerülhetjük, s az itató használatát biztonságosabbá tehetjük, ha asztali medencét készítünk. Jól beleilleszthető a kerti képbe egy kb. 1,5 m magas, 100x60 cm-es terepasztal. Az asztal szegélyvályújába alacsony, vagy lefutó növényeket ültessünk, így még esztétikusabb hatást kelt. Aki megfigyelte már a madarakat, tudja, hogy a tollazatuk tisztántartása állandó, létfontosságú tevékenységük. Ennek ismeretében megérthetjük, hogy egy jó fürdőhely milyen fontos eleme a kerti madárvédelemnek.

KAKUKKFIÓKA

A jellegzetes hangú kakukkok legismertebb sajátossága az a tény, hogy mindig idegen madarak (összesen mintegy 150 más madárfaj) fészkebe csempészik tojásaikat, és azok költik ki és nevelik fel a kakukkfiókákat. A kakukktojók egy költési szezonban akár húsz tojást is raknak, a tojások fehérje- és méz tartalmának előállítására miatt a gazdamadár fészkeből egy tojást általában elfogyasztanak. A kutatások szerint egy tojó mindig ugyanannak a madárfajnak a fészkebe tojik. A frissen kikelt kakukkfióka kidobja a gazdamadarak tojásait vagy fiókáit a fészkekből, s azok semmit sem tesznek ennek megakadályozására. Talán még megdöbbentőbb látvány, amikor a parányi fészkekből kidagadó kakukkfiókákat gondos pótszülei a vállára szállva etetik, és a hatalmas tárogó csőrben szinte eltűnik az élelmet hordó gazdamadár feje.

Számos esetben feltűnő a hasonlóság a gazdamadarak és a kakukkok tojásainak színe, mintázata és mérete között. A kakukkembrió fejlődése nagyon gyors, 12 napos költés alatt kikelnek a kakukkfiókák. Ezzel ál-

© BECSY LÁSZLÓ

talában megelőzik a gazdamadarak fiókáinak kikelését, és így módjukban áll kidobni a fészkekből a még ki nem kelt tojásokat. A gazdamadarak tojásainak kidobását elősegíti, hogy a frissen kelt kakukkfióka háta széles, és közepén egy jókora bemélyedés található. Kikelése után ösztönösen nekilát a fészkekben található többi tárgy módszeres kiszórásához. A még vak fióka érzékeny szárnyvégeivel tapogatja ki a tojásokat, azokat a hátára veszi, majd azokat kiveti a fészkekből.

A fészkekben egyedül maradt kakukkfióka a szülők teljes fészkealjának megfelelő ütemben és hangon kéreget, és gyorsan fejlődik, hamarosan nagyobbra nő nevelőszüleinél. A fiatal kakukkok később vándorolnak, mint valódi szüleik, tehát genetikailag rögzített a vándorlási útvonaluk, s mivel sohasem találkoztak szüleikkel, a tavaszi erdőben visszhangzó kakukkolás, és az ezen alapuló fajfelismerés is bizonyosan a génjeikben kódolt.

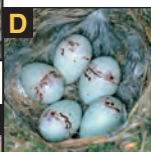
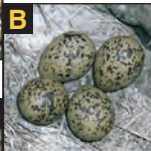
Fuisz Tibor

Matyikó 2002

Rejtvény

KERESD A KAKUKKTOJÁST!

A képeken különböző madárfajok fészkei láthatók. Párosítsd a fajnevek sorszámaát a képekkel, és azt is írd meg, melyik a „kakukktojásos” fészkealj?

1. énekes rigó
2. barátréce
3. füleskuvik
4. gulipán
5. nádirigó
6. erdei pinty

A megfejtéseket **június 15-ig** várjuk az MME címére:
1121 Budapest, Költő utca 21.

A Madártávlát 2004. március-áprilisi számában feladott rejtvény helyes megoldása:
1-d, 2-f, 3-a, 4-b, 5-g, 6-e, 7-c, 8-h

Nyerteseink:

Bareith Zsuzsanna, Aparhant;

Erős Ádám, Nemti;

Szlovik Márton, Budapest

Nyereményük az ÉlőVilág Könyvtár sorozat Énekesmadarak c. kötete.

Gratulálunk!

LEGYEN MME-TAG!

Az egyesület aktív tagjai és szakemberei időt és fáradságot nem kímélve dolgoznak céljaink megvalósításában. Bizonyosak vagyunk abban, hogy tagjaink, partnereink méltán lehetnek büszkék munkájukra, és elmondhatják, hogy az MME támogatásával jelentős mértékben hozzájárultak hazánk természeti értékeinek megővéséhez.

Tagjaink

- kézhez kapják a *Madártávlát* c. folyóiratot
 - részt vehetnek az egyesület rendezvényein
 - táborainkban, madárvártainkban megismerkedhetnek a madár- és természetvédelem kérdéseivel
 - kedvezményesen hozzájuthatnak az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz
 - lehetőséget kapnak arra, hogy kapcsolatot teremtsenek hasonló gondolkodású emberekkel
 - ismereteiket a madarakról kibővíthetik, elmélyíthetik
 - kedvezményesen látogathatják az MME érdeklőségű területeket
 - az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehetnek egy madarász-levelezőlistán
 - a családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki
 - 14 éven aluli tagjaink részt vehetnek a Madarász Suli programjában, szintén sorsolunk ajándékokat
 - élhetnek az Alapszabályban foglalt jogaikkal
 - kapcsolódhatnak az MME programjaihoz.
- MME belépési adatlap letölthető az egyesület honlapjáról, illetve igényelhető az egyesület címén: 1121 Budapest, Költő u. 21.

Tel.: 1/275-6247, Fax: 1/275-6267

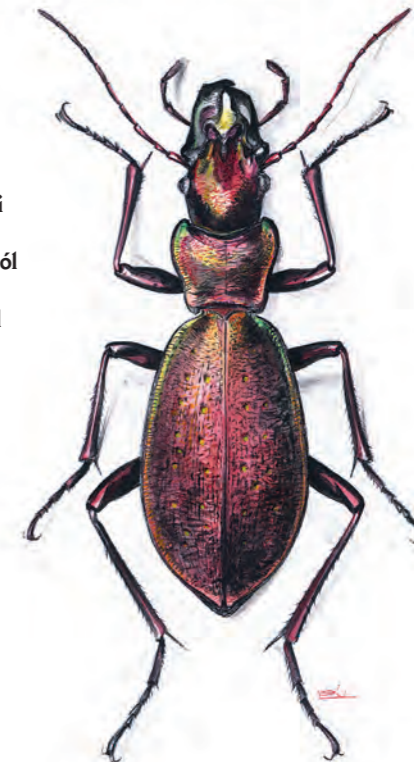
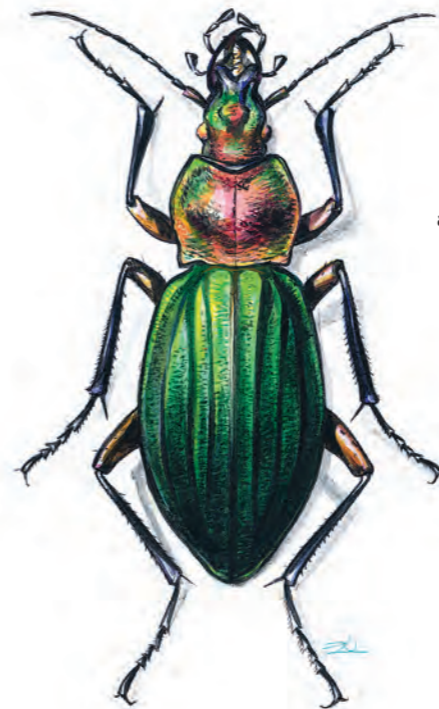
MADÁR TÁVLAT

Egyesületünk tagjai jól ismerhetik Pál János grafikus művészi alkotásait. Festményei illusztrálják többek között a Bálint Zsolt által írt *A Kárpát-medence nappali lepkéi I. (Pillangófélék, fehérlepkéfélék, boglárkalepke-félék, mozaiklepke-félék)* című könyvet, amely 1996-ban az MME Könyvtára sorozatban jelent meg.

Pál János a természetkedvelő művészeket tömörítő Altamira Egyesület alapító tagja.

Számos kiállításon szerepeltek alkotásai, amelyek a látogatók között osztatlan sikert arattak.

Megvásárolható képeiről érdeklődni lehet a (1)466-6708-as telefonszámon.

Az aranyos futrinka (balra) és az alhavas futrinka (jobbra) a védett futóbogarakról szóló cikkünkben (14-15. oldal) szerepel

A vándorgalambo ma már csak néhány múzeumban csodálhatjuk meg. Egykoron sokmillió tömegeit a vadászat oly mértékben pusztította, hogy az 1900-as évek elejére e faj végleg eltűnt a Föld színéről.

Régi szép emlékek.

Mindig új élmények:
zene, képek, videó!

<http://www.axelero.hu>

ADSL
AKCIÓ

TAKARÍTS MEG AKÁR
29 000 FORINTOT!

 axelero
internet
www.origo.hu

Az Axelero bemutatja a **második generációs internetet**: megérkezett az **[origo>play]**. Rendezd át Te is az életedet, mert ezen az igazi **multimédiás portálon** új lehetőségek várnak Rád: rengeteg zeneszám közül választhatsz, saját fényképeidet megoszthatod másokkal, kedved szerint tévézthetsz a neten, játszhatsz! És még? Kiderül!

Most válts szélessávra, mert rendkívüli ajánlatot nyújtunk, hogy mindezt élvezhesd az interneten: akár 29 000 forintnyi kedvezménnyel a Tied lehet egy igazán gyors **Axelero DSL internet-hozzáférés** (20 000 Ft-ot engedünk a belépési díjból, a Matáv pedig 3x3000 Ft telefondíj-kedvezményt ad).* Válaszd az Axelero DSL-t, és keresd fel az **[origo>play]** oldalait, ahol mindezt megtalálod egy helyen: zene, képek, videó.

INTERNETTEL ELŐNY NÁLAD [origo>play]